

**Сутність, завдання та принципи професійної юридичної етики***Кацавець Руслан Сергійович<sup>1</sup>*

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2025	Право	331.101

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17759599>

**Анотація.** У статті висвітлюються питання започаткування й розвитку системи етичних знань; співвідношення моралі і обов'язку; етики юристів, як одного з невід'ємних елементів професійної культури. Виокремлено завдання та принципи професійної етики юристів, що регулюють взаємини між людьми. Наголошується на формах здійснення юридичної діяльності, специфіці юридичних професій. Оскільки кожна спеціальність відповідно формує певні риси людини і відношення до виду діяльності, то тут мірилом стає професійна етика.

**Ключові слова:** етика, юрист, законність, мораль, моральність, принципи, діяльність, обов'язок, клієнт, культура, правила, вимоги, знання, закон.

**The essence, tasks and principles of professional legal ethics**

**Annotation.** Ethics is the science of the system of ethical requirements for the professional activities of lawyers. Undoubtedly, the specificity is reflected in the vision of reality, the relationships between the phenomena of reality and the features of laws. First of all, the theory should be based on established and verified facts; provide for the possibility of its verification, logical proof. But the deterioration of the requirements for the theory, the creation of vague formulations unjustifiably refutes the cognitive and transformative activity, and, accordingly, weakens the role of the professional ethics of the lawyer. At the same time, its significance depends on the appropriate moral and professional norms that determine the specificity of people's actions and behavior. The issue requires theoretical understanding in the field of professional ethics.

The article highlights the issues of establishing and developing a system of ethical knowledge; the relationship between morality and duty; and the ethics of lawyers as one of the integral elements of professional culture. The tasks and principles of professional ethics of lawyers that regulate relationships between people are highlighted. The emphasis is on the forms of legal activity, the specifics of legal professions. Since each specialty accordingly forms certain human traits and attitudes towards the type of activity, professional ethics becomes the yardstick here.

Legal ethics are: norms that a lawyer should follow; a system of legal, political, and psychological aspects. Legal ethics is distinguished by its scope: general, normative, and special. Legal ethics includes the main aspects of proper and obligatory everyday behavior of a lawyer when performing official duties.

Legal ethics – substantiates the active, moral recommendations, and regulatory prescriptions that apply to lawyers of any specialization. Legal ethics – highlights the specific, ethical features of specific specialties (lawyer, prosecutor, judge).

---

<sup>1</sup> Кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ

The task of legal ethics is to establish moral and professional relationships; to reveal the meaning of professional duty; to reveal the responsibility of a lawyer in legal activities; to define a system of rules and requirements for lawyers in their relationships with clients; to identify the conditions under which specific relationships can be established.

**Keywords:** Ethics, lawyer, researchers, legality, morality, principles, activity, duty, client, culture, rules, requirements, knowledge.

### Вступ

*Постановка проблеми.* Етика – наука про систему етичних вимог до професійної діяльності юристів. Безперечно, специфіка відображається у баченні реальності, взаємозв'язках між явищами дійсності і ознаками законів. Передусім, теорія має будуватися на встановлених і перевірених фактах; передбачати можливість її перевірки, логічне доведення. Але погіршення вимог до теорії, створення нечітких формулювань не виправдано спростовує пізнавально-перетворювальну діяльність, і, відповідно, ослаблює роль професійної етики юриста. Водночас, значимість її залежить від належних морально-професійних норм, які зумовлюють специфіку вчинку людей, поведінку. Проблематика потребує теоретичного осмислення у сфері професійної етики.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* Формування системи етичних знань відбувалося у межах професійної діяльності, що виокремлювала певні групи людей. Донині є корисними і викликають інтерес дослідників праці давньогрецького філософа Аристотеля. Бачення моралі і обов'язку активно відстоювали англійський філософ, правознавець Ієремія Бентам; французький філософ, правознавець Шарль Луї Монтеск'є. Авторитетна думка знаменитого давньогрецького лікаря Золотої доби Афін Гіппократа. З його ім'ям пов'язано Присягу лікарів, у якій вперше викладено етичні засади медицини. Медицина – найгуманніша сфера професійної діяльності. У діяльності юриста чуйність і принциповість можуть набувати іншої форми, що відрізняється від медичної.

Професійна етика не ілюструє нерівності, щодо моральності різних професійних груп. Однак, до окремих видів професійної діяльності суспільство висуває високі моральні вимоги. Особлива увага, приділяються моральним якостям фахівців, яким надано право вирішувати долю людей у судових процесах. Тут важливим фактором є взаємодія з людьми. Відчуття їхнього світобачення, світосприймання.

*Метою статті* - дослідження морально-професійних норм, закономірностей їх розвитку у сучасному суспільстві. Це філософсько-правова сутність; завдання та принципи у діяльності юристів з погляду етичних вимог.

### Результати

Професійна етика – наука про професійну мораль, що доповнює загальні принципи людського буття. Це система конкретизованих моральних норм з урахуванням особливостей професійної діяльності за відповідним фахом.

У професійній етиці формується система конкретних моральних норм із пересічними правилами, що обслуговують певні сфери діяльності людини. На думку вчених, етика вирізняє моральні аспекти взаємодії особи і суспільства. А саме: відносини трудових колективів і кожного фахівця зокрема до суспільства в цілому; моральні якості особи фахівця, що забезпечують бездоганне виконання професійного обов'язку; специфіку моральних взаємин фахівців і людей, що є безпосередніми об'єктами їх діяльності; взаємовідносини усередині професійних колективів і ті особливі для даної професії моральні норми, які виявляють ці відносини; професійну діяльність як моральнісну рису особистості; особливості професійного виховання, його мета і методи.

Наголошується на етичних аспектах: загальна етика (духовний аспект) і професійна етика (діяльний аспект). Безперечно, у центрі уваги – людина. Вона має відчутти свою

професійну значимість, фахову цінність, особисту сутність у суспільстві. Для цього людина повинна творити і працювати вільно [3].

Мораль навчає, що є належним. Вона постає у двох формах: особисті моральні якості (милосердя, чесність, скромність, відповідальність) і сукупність норм суспільної поведінки від оцінюючих уявлень (порядно, справедливо, добродійно). Отож, моральні якості вирізняють особистість з погляду здатності до спілкування. Моральні норми та оціночні уявлення виражають інтереси певних соціальних груп, суспільства загалом і стають основою поведінки людей. Визначають риси поведінки, необхідні конкретно історичному суспільству або його більшості. Особливості поведінки людини обумовлюється особистісними властивостями. Ствердне бачення у працях вчених про те, що «метою ж має бути не одна формальна відповідність зовнішньої поведінки вимогам суспільства, не зовнішнє пристосування до них; метою має бути формування у людини таких внутрішніх прагнень, що відповідають не букві, а духу моральних вимог суспільства, з яких, як належна внутрішня закономірність витікала б моральна поведінка». Наразі принцип «внутрішнє важливіше зовнішнього» [7].

Існують окремі види діяльності людей, до яких висуваються досить високі моральні вимоги. Це стосується фаху юриста, лікаря, вчителя, дипломата, журналіста та ін. Адже їх професія є вирішальною у питаннях здоров'я, свободи, честі, гідності людини. Безперечно, у цих сферах діяльності велика залежність однієї людини від моральної спроможності іншої. Слід бути мудрим і толерантним. Тож висуваються особливі вимоги до представників окремих професій: обслуговуючої праці, що мають багато професійних вимог і є обов'язковими, але не є власне моральними; у яких узвичаїлися традиції; сформувалися елементи морально-психологічного клімату. Прикметною ознакою таких професій може бути мимовільне проникнення у духовний світ людини, її долю. Звісно, береться до уваги не лише освіта, вміння, навички, а й моральні якості працівника. Приміром, у діяльності юриста чуйність і гуманність бачаться по-іншому, тобто, відрізняється від медичної. Отож потрібно зосереджуватися на тому, що визначає специфіку морально-професійних відносин [4].

Звичайно, кожна професія має свою власну мораль; формує певні риси особи і відношення до виду діяльності. Тут професійна етика має передувати створенню наукової теорії, оскільки вона виникає як первинне явище, потім розвивається на основі осмислення і узагальнення професійної діяльності людей. Професійна етика виробляється поступово; систематизує накопичений досвід, узагальнює його і удосконалює. Отже, професійна етика може розглядатися як різновид загальної моралі, що має особливі риси, обумовлені діяльністю. Мораль – елемент суспільного буття і свідомості; охоплює всі види професійної діяльності і стосунків людини; є соціальною потребою у їх вихованні [2].

Відтак, етика юриста. Це: норми, якими має послуговуватися юрист; система правового, політичного, психологічного аспектів. Етика юридичного спрямування вирізняється сферою вживання: загальна, нормативна, спеціальна. Загальна етика юриста – включає основні аспекти належного, обов'язкового у повсякденній поведінці юриста при виконанні службових функцій. Нормативна етика юриста – обґрунтовує діяльні, моральні рекомендації, нормативні приписи, що стосуються юриста будь-якої спеціалізації. Спеціальна етика юриста – висвітлює специфічні, етичні особливості конкретних спеціальностей (адвоката, прокурора, судді). Завдання етики юридичного спрямування вбачається у морально-професійних стосунках; розкритті значення професійного обов'язку; відповідальності юриста у правничій діяльності; визначенні системи правил і вимог до юристів у взаєминах з клієнтом; виявленні, за яких умов конкретні взаємини можуть бути здійснені [3].

Принципи етики юридичного спрямування являють основні положення, закріплені в нормативних актах. Це:

законності – містить вимоги до юриста щодо слугування нормами чинного законодавства. Здійснюючи нагляд за дотриманням законів юридичними та фізичними особами, самим

дотримуватися законів;

конфіденційності – забезпечує довірчі відносини між юристом і клієнтом; ілюструє заборону розголошення інформації, яка визначається як предмет таємниці;

правової активності – означає цілеспрямовану діяльність юриста у реалізації своєї компетенції в межах правових норм; уміння виявляти ініціативу, самостійність; здатність швидко і обґрунтовано прийняти правильне рішення, а також дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету;

істинності – передбачає встановлення у кожній справі абсолютної достовірності. У пошуках істинний юрист має бути чесним; зважено виконувати службові дії, добирати юридичні факти, уникати багатозначностей;

гуманності – означає поважне ставлення до конкретної людини з урахуванням її прав, індивідуальних особливостей, інтересів;

плюралізму – виявляється у толерантності до ідеологічних уподобань клієнта, політичних чи релігійних переконань, соціального стану; а також у нейтральності щодо цих напрямків; умінні принести вибачення [3].

Осмислюючи моральні аспекти сучасності, пов'язуючи їх з минулим і майбутнім, доцільно урахувати взаємозв'язок з філософією, психологією, історією, педагогікою, правознавством. Саме взаємодія професійної етики з цими науками, допомагає зорієнтуватися у моральному світі особистості; виявити мотиви людських чинників; спрямувати на розкриття найістотніших властивостей моральної реальності [5].

### Висновки

Нині до етики висуваються нові вимоги. Головне завдання – обґрунтування і розуміння моралі, як загальнолюдського явища. Етика покликана допомагати сучасній людині усвідомити реальність суспільного життя; розширити індивідуальне світобачення і світосприймання.

Отже, всі види професійної етики спрямовані на правильне використання праці; формування у людини таких прагнень, які б відповідали внутрішньому переконанню та забезпечували моральність у службовому середовищі.

### Список використаних джерел:

1. Криштанович, М. Ф., Біловус, Д. І. (2023). Особливості формування професійного етикету майбутніх юристів. Академічні візії, (18). <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/330>
2. Вишківська, В., Тригуб, А. (2024). Формування професійної етики майбутніх юристів у процесі фахової підготовки. Grail of Science, (39), 626 – 628. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.10.05.2024.098>
3. Кацавець Руслан. Професійна етика юристів. 2-ге видання, доповнене. Навч. посібн. – К.: Алерта, 2022. – 246 с.
4. Логвиненко І. А. Курс лекцій з юридичної деонтології. Навчальний посібник. 2022. – 180 с.
5. Тетеарчук І. В. Юридична деонтологія. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ. – 2022, - 158 с.
6. Хамітов Н. Людина і культура: словник. К.: КНТ. 2022. – 296 с.
7. Редкачов М. Є. Психологічна культура юриста // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє». – 2021.
8. Пиріг Л. А., Скакун О. Ф. Деонтологія. Енциклопедія Сучасної України / НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. Поновлення: 15 січ. 2024. URL: <https://esu.com.ua/article-26029>